

MARS OP BRUSSEL, naam voor twee betogingen te Brussel, respectievelijk op 22 oktober 1961 en 14 oktober 1962.

Na zijn succesvolle actie (1959-'60) tegen talentelling en tweetalige volkstellingsformulieren ging het Vlaams Aktiekomitee Brussel en Taalgrens (VAK) zijn actieterrein verruimen tot alle aspecten van

de V.B. De regering Lefèvre-Spaak (1961-'65), met haar programma en wetsontwerpen tot regeling van de Vlaams-Waalse verhoudingen, zou aanleiding geven tot talrijke moties, de twee marsen op Brussel (22 oktober 1961 en 14 oktober 1962) en een betoging te Antwerpen op 10 november 1963. Het VAK vertegenwoordigde 48 Vlaamse culturele verenigingen en drukgroepen, waarvan de Vlaamse Volksbeweging (VVB) zich zou ontpoppen als de belangrijkste motor bij het voorbereiden en organiseren van de betogingen.

Direct na de regeringsverklaring maakte het VAK een memorandum over aan de voorzitters van de parlamentsfracties, waarin het voor oktober 1961 een Nationale Betoging te Brussel tegen gebiedsroof en talentelling aankondigde.

De druk van de organisatoren, al voelbaar bij de stemming in de Kamers over de regeringsverklaring, bleek effectief te zijn, vooral op de Vlaamse vleugel van de Christelijke Volkspartij (CVP), die met een vijftigtal parlamentsleden onder leiding van Jos de Saeger deelnam aan de betoging, samen met de voltallige Volksuniefracties en enkele mandatarissen uit andere partijen. Qua opkomst was de manifestatie al evenzeer een onverhoopt succes. De organisatoren maakten een raming van 100.000 betogers, de Brusselse politie van 28.500. De belangrijkste thema's waarvoor betoogd werd, waren: afschaffing van de talentelling, beperking van Brussel tot de 19 gemeenten van de agglomeratie, afwijzing van faciliteiten voor Franstaligen in de Brusselse randgemeenten, uitschakeling van de verfransing in Vlaanderen, vastlegging van de taalgrens, vernederlandsing van het bedrijfsleven in Vlaanderen en tweetaligheid te Brussel. In Vlaanderen reageerde de katholieke pers gunstig, de liberale neutraal en de socialistische afwijzend. De reactie van de Franstalige pers was heftig contra, ook al was de eerste Mars op Brussel zonder noemenswaardige incidenten verlopen.

De tweede Mars op Brussel werd al in februari 1962 aangekondigd door het VAK. De Brusselse krant *La Libre Belgique* ondernam als spreekbuis van de unitaire krachten in de katholieke partij een felle campagne tegen de deelneming van Vlaamse CVP-parlamentsleden. Na een beslissing herhaaldelijk te hebben verdaagd, kwam de CVP-top tot het besluit de Vlaamse CVP-parlamentsleden vrij te laten inzake deelneming aan de betoging, maar tevens die deelneming af te raden. Uiteindelijk zouden maar enkele CVP-parlamentsleden (F. Vandamme uit Brugge, C. Verbaanderd uit Brussel en G. van den Daele uit Gent) bij de tweede Mars aanwezig zijn.

Aan liberale zijde verdedigden *Het Volksbelang* (van het Liberaal Vlaams Verbond) en het Liberaal Vlaams Studentenverbond het recht van hun leden om deel te nemen aan de betoging, en dat tegen de liberale partijleiding in.

Bij de socialisten was de afwijzing (net als bij de eerste Mars) categorisch. Het bureau van de Belgische Socialistische Partij weigerde in te gaan op een uitnodiging tot een gesprek met het VAK. De Gentse socialistische krant *Vooruit* sprak over de organisatoren als over „zij die het bed maken van de Volksunie” (10 oktober 1962) en duidde de motivering voor de betoging aan als „om een muggescheet” (27 september 1962). Het Vermeylenfonds onthield zich van officiële deelneming

aan de betoging, bleef lid van het VAK en verklaarde de motieven van de betoging goed te keuren.

Net als voor de eerste Mars op Brussel was de organisatie in handen van het VAK (met E. Amter als voorzitter, A. Roosens als secretaris en W. Martens als penningmeester), dat vooral moest rekenen op de talrijke regionale comités, waarin militanten van de Volksunie, nog meer dan bij de eerste Mars, de meerderheid vormden.

Nadat de voorbereiding nog enige tijd bemoeilijkt was door een mogelijk betogingsverbod te Brussel, kon de tweede Mars op Brussel op 14 oktober 1962 doorgaan, dit keer met een nagenoeg verdubbelde opkomst. De organisatoren spraken van 200.000 betogers, de politie van 44.000. Zelfs indien het laagste cijfer het best de waarheid benadert, was dit een indrukwekkend aantal. Daarbij dient men ook rekening te houden met het feit dat het organiserende VAK noch over een permanent bureau noch over bezoldigde krachten beschikte en de manifestanten geen onmiddellijk en tastbaar materieel voordeel als motief voor deelneming konden hebben.

Tot de thema's van de tweede Mars op Brussel behoorden : goedkeuring van het wetsontwerp inzake de vastlegging van de taalgrens, strikte toepassing van het principe van de taalhomogeniteit, een statuut van rijksgebied voor Brussel (= de 19 gemeenten van de agglomeratie), vernederlandsing van het bedrijfsleven in Vlaanderen, taalkaders in de rijksbesturen en democratisering van het onderwijs.

Ondanks een uitgebreide ordedienst - de organisatoren hadden zelf ook voor een ordedienst gezorgd - kwam het herhaaldelijk tot heftige incidenten met Franstalige tegenbetogers, wat al een voorproef was van de enorme weerklank die beide betogingen in Franstalig België vonden.

Al in maart 1963 besloot het VAK een derde Mars op Brussel te organiseren. Maar in de schoot van deze organisatie hadden zich al twee richtingen afgetekend: de ene voor actie voor één bepaalde Vlaamse eis, de andere voor een maximalistisch programma van federalisme en structuurhervormingen, ook op economisch gebied. Deze onenigheid werd nog groter door de discussie over het regeerakkoord van Hertoginnedal. Ze was het scherpst in de schoot van de VVB en het Davidsfonds. Een aantal bij het VAK aangesloten verenigingen trokken zich terug (o.a. het Vermeylenfonds en het Liberaal Vlaams Verbond), terwijl andere (zoals het Vlaams Economisch Verbond en het Willemsfonds) zich nu plotseling realiseerden dat ze nooit deel hadden uitgemaakt van het VAK.

In het VAK behield de maximalistische tendens de bovenhand. Een nieuwe betoging te Brussel, met een verzwakte organisatie, hield evenwel te veel risico's in. Uiteindelijk kwam er een betoging te Antwerpen uit de bus, voor federalisme en structuurhervormingen. Geen enkele Vlaamse krant steunde dit keer het initiatief. Toch was de betoging een succes (150.000 deelnemers volgens de organisatoren, 32.000 volgens de politie). Het deelnemerspubliek liet zich immers weinig gelegen

Tweede mars op Brussel (14 oktober 1962).

aan de spanningen en ontslagen in het VAK en evenmin aan de waarschuwingen van de pers tegen het federalistisch motto.

De grote Vlaamse betogingen te Brussel, die de naam kregen van Marsen op Brussel, hebben de taalwetgeving van de regering Lefèvre-Spaak bespoe-digd en tegelijk de Franstalige weerstand ertegen aangemoedigd. Ze hebben de tegenstellingen tussen Franstalige en Nederlandstalige politici verscherpt, wat het eerst merkbaar werd in de katholieke partij. En ten slotte waren ze een spectaculaire uiting van en stimulans voor de groei van een Vlaams bewustzijn en - door de reactie in het Franstalige deel van het land - ook van een Waals en Frans-talig bewustzijn. Hierdoor zou het onmogelijk wor-den de zo vaak opzij geschoven conflicten in ver-band met het samenleven van twee cultuurgemeen-schappen nog langer uit de weg te gaan.

LITERATUUR: *Keesings Historisch Archief* (1961-'63); - *Berichtenblad van de Vlaamse Volksbeweging* (1961-'63); - *Tweede Mars op Brussel* (z.j.); - *Le Vlaams Aktie Komitee (V.A.K.)*, in *Courrier hebdomadaire du C.R.I.S.P.* (24 maart 1965); - S. Verrept, *Een nieuwe horizon voor de Vlaamse strijd* (1966); - H. Todts, *Hoop en wanhoop der Vlaamsge-zinden*, II (1967); - K. de Witte, *Brussel Open Stad* (1968); - S. Verrept, *Terugblik op de marsen*, in *Het Pennoen* (december 1973); - M. Ruys, *Terugblik op de marsen*, in *Het Pennoen* (januari 1974).

ERIK VANDEWALLE